

laatste jaren voor een meer psychologisch-aesthetisch onderzoeken van de rhetorische teksten moet wijken ³⁰).

De onwaarachtigheid van dezen stijl is den ouden Christenen niet ontgaan. Zij typeeren de rhetorische ornamentatie als fucus, blanketsel ³¹), maar ze hebben niet ingezien, dat de ornatus, anders dan het blanketsel, dat kan worden afgewischt en het gelaat onaangetast laat, in de gezonde en ware gedachtenuitdrukking inwerkt; zich met haar vereenigt, een constitutief bestanddeel van haar wordt en haar inhoud ter wille van een fraaier geacht uiterlijk een andere nuance of zelfs een ander karakter geeft ³²). De leer van den ornatus heeft in de oudheid geen tegenstand gevonden, ook niet van de zijde der Christenen, die haar trouwens zelf toepasten en wier gedachtengang, hoezeer ze ook fulmineeren tegen de leugen der rhetorica, waarmee, zooals Hieronymus zegt ³³), de stijl wordt geschminkt, vaak kennelijk wandelde langs de wegen, die de stijltechniek hun voorschreef. De eerste, werkelijk heftige aanval op de theorie van den stijlopsmuk had eerst plaats in de eerste helft der achttiende eeuw ³⁴), maar door daarop nader in te gaan zou ik mijn terrein verlaten en mijn bestek overschrijden.

De vraag rijst thans, of het Christendom dan niets beteeuwend heeft op dit, in dien tijd zoo belangrijke, terrein der cultuur en of de Christenen hebben volstaan met te toornen tegen een gewaande stijlschoonheid, die — het beeld is van Hieronymus ³⁵) — herinnert aan de opdirking van een meretricula. Inderdaad heeft men, op één uitzondering na, daarmee volstaan. Slechts zeer weinigen hebben volkomen afstand gedaan van den rhetorischen stijl, maar hebben zich daardoor buiten de literatuur geplaatst. Sommigen, zooals Lactantius en Sulpicius Severus, hebben een waarlijk klassieken stijl geschreven, zich gericht naar de normen, die eenige eeuwen te voren golden, en zich dus weten vrij te houden van den wansmaak der geldende mode, maar van eenigen invloed van het Christendom op hun stijlbeschouwing is geen sprake. Overigens vertoonen van Tertullianus af tot Cassiodorus toe Christelijke geschriften de meest eclatante voorbeelden van misbruik der Gorgiaansche schemata. Wanneer de vrome Cyprianus ten tijde der Christenvervolging aan de martelaren